

JAHODA SÁNDOR

Újbóli megmerítkezés

LESI ZOLTÁN: MERÜL

JAK+PRAE.HU
Budapest, 2014.
58 oldal, 3300 Ft

”

A fiatal, 1982-ben született költő legújabb, második verseskötete, az előző (és egyben első: *Daphnis ketskői*, FISZ, 2009) kötetéhez képest, egy jelentékeny fordulat(váltás). Nélkülözve itt, az archaikus (vagy ál-archaikus) hangvételt és formavilágot, egyszerűbb, közvetlenebb, és helyenként, majdhogynem, kölyök-hangú a versbeszéd. Mintha, úgymond, egy gyermek írta volna ezeket a verseket. Alászállás ez, és visszatérés, mondhatni, alá*Merülés*, a gyermekkorba, a varázslatba, különböző valós és nem-valós állatok-lények világába. Csodaországba csöppen maga a vékonyka könyv olvasója is. Egy hol negatív, hol pozitív előjelű *Birodalomba*, ahol megszemélyesülnek, és újra elevenné varázsolódnak a holt emberek, tárgyak, ahol sejtelmes hullámmásba kezd a belső univerzum. A gyermeknek, az abszurd-irónikus, vagy szorongó-keserű pokol-menny(-be)-járásban, mindig akad egy társa, kvázi, vezetője. Különös dolgok történnek: „megdermednek a lábaim. Nem mozdulnak, / hiába akarom, csak ha a dzsinn enged. (*Ha dzsinn*); „hogy védj magad, papírnadrágod / felgyűrőd térdig és varázskört / táncolsz. (*Boszorkánycipő*). Csodaországban minden lehetséges: „A fejemben titkos lepke van.”; „Még hernyó voltam, amikor Alice meglátogatott.” (*Lepkefejű*); és: „...zuhantam, mint Alice / a nyúlüregben.” (*Létrán járók*). A „gyermek” szomorúan konstatálja: „Apu mégis elment vadászni, pedig / megígérte, nem hoz új nőt / csodaországba.” (*Cowboy erdei fotelben*). Szerepversekként (is) olvashatók-értelmezhetőek ezek a versek, pontosabban, a szerepvers és az alanyi líra képlékeny határait át- meg átlépik a szerző mondanivalói. Az is megállapítható, hogy ez a poétika, mint ahogy általában, a kortársi líra, inkább a próza, a prózavers felé „hajaz”. Konceptiózus könyv a *Merül*. A költő, versről versre haladva, szinte egyazon hangnemben, akárha regényt írna, „építette fel” a kötet anyagát. Úgy tűnik, a koncepció, jelesül, a gyermekkor maga, elve adott volt, és mintha ehhez fogdosta volna össze – mint különösen szép és ritka pillangókat – az önnön múltjából föl(-vissza)bukkanó emlé-

keket-inspirációkat, melyek aztán verssé, versekké értek benne. Nem tudni, hogy az a gyermekkorbeli időszak, amelyről ezt írja: „Ez nem a tizenharmadik század”; és ahol: „...a megtörtént is bizonytalan” (*Hat ujj*), nem érvényes-e ugyanúgy a jelenlegi korra is? A költő, nyilvánvalóan, nem egy gyermekvers-kötettel kívánt előállni a *Merüllel*, lévén, hogy a – helyenként, horrorba átszűrő – mese, szorongattatóan elsötétül. Mint ehelyütt, egy szinte tárgyilagosan megírt „jelenetben”, a fogorvosi székekben ülés élményeiről: „...a fejemet rázom, pedig / már pöckök feszítik az állkapcsom, // nyálszívó szörcsög, az arcomról lóg” (*Szájzár*). Mintegy filmként vetítve látjuk, ahogy: „A kertben kőtitánok balettoznak, nagyon lassú / mozdulatokkal”; majd szomorúan teszi hozzá: „...milyen nehéz megtartani egy álmat.” (*Kastély*). Ám furcsán keverednek a hangulatok. Mintha egyképp lenne értelmezhető a versek „mosolygása” vigyorként is, meg vicssorként is. Olykor valóságos „háborús” helyzetbe kerül a gyermek: „Együtt veszünk el / egy számháborúban.” (*Ruhacsere*); „...úgyis tied lesz / a fürdőszoba, akár háború árán.” (*Kádczata*); „Ketten leszünk és nem / harcolok, elfektetett katonáim csak nézők” (*Hangyák*). Folyik hát a küzdelem, néhol egyenesen terrorista harcmodorban: „Felismerem terrorista hadicselét, / titokban robbantani szeretne”; de, amolyan szemet szemért módon, a gyermek „kegyetlenül” visszavág: „Bosszúból / én, a gyerek verset írtam a tenyerébe.” (*Cowboy erdei fotelben*). A megjelenített színes állatsereglet (macska, tigris, pók, hangya, akvárium hal, kutya, mi több, plüsskutya) benépesíti a költő gyermekkorát, áthatja érzésvilágát. A sajnálatosan elhunyt Gerald Durrell (főképp a Korfun megélt időszakra gondolok) kalandos-szép gyermekkorát juttatja eszünkbe. Mindez még tovább fokozza a kötet – már amúgy is – „mágikus-realista” stíljét. És bizony, Lesinek sem kell éppen a szomszédba mennie (ha versíró kedélye úgy kívánja), egy jó adag humorért. Megcsillogtatja azt többféleképpen is. Mint itt és így, egy meglepő és érdekes képzetársítás formájában: „Mint bolond nap, a mézeskalács / feljön.” (*Akváriumi táv*); vagy például itt, egy sajátosan egyszerű mondatban, melynek olvasásakor, asszociáció-röppentyűk szállnak szét, bennünk: „Nem ijedek meg egy pakli játékkártyától”; és így folytatja, mint valami mesebeli „enteriőrben”: „a tűzhelynél állok, mint egy szobor, / míg a kutya elküld aludni” (*Recept*). Helyenként, mint azt az idézet(ek)ben olvashattuk, az abszurdba hajló, váratlanság(ok)ra kihegyezett csattanók, egyrészt, mosolyra görbítik a szánkat, másrészt, bennünk marad egy-egy váratlan „ütés” (még ha szelíd is) döbbenete, hogy, úgyszólván, lefittyen arcunkról a mosoly, és – elgondolkodunk. A szülők is beleszövőnek a „mesébe”. Az apához ekképp szól, egy meghökkentő hasonlattal megfűszerezve: „Apu, nézd, szeretlek, mint / sokireklámban kiskutya” (*Ragasztó*). Látjuk hát, milyen alakváltozás(ok)ra képes ez a „gyermek”, most éppen, mint kiskutya. És az apából Atya lesz, mert: „...az orromat fújod ki helyettem, / mint egy nyolcvankilós isten” (*Világító hal*). Ez már csak azért is így lehet, mivel: „Jócsi bácsi azt mondta, Isten nincs, / se angyalok, csak betűk meg / számok” (*Arion*), annak ellenére, hogy mint egy nagyon szép sorában írja: „Egy angyal formájú darab hiányzik az égből” (*Puha kenyér*). A szerző, szemmel láthatóan, hosszasan elidőzött a pszichoanalitikus könyvek fölött, mert anyaképe, többek között, ilyen sorokra készítette: „sírásból mindig jó voltam, / a közönséget is megkaptam, hisz mi / másra való egy anya” (*Torta*). Éppen az egyetlen, *formátlan* szonettjében írja (melyben a rímek olyannyira rejtettek, hogy gyakorlatilag nincsenek is) ezt: „egészen belém olvadt / a kérés”; „...úgy visszaköltözött testébe, keresztülúszva, / mint spermium, akit legyőzött a honvágy” (*Honvágy*). Úgy tűnik, hogy Lesi, a versek címadásában sem kívánt, amolyan, na-most-egy-nagyon-mélyet-írók habitussal élni. Mondhatjuk azt is, hogy gyermekien spontán módon ragadta ki

verseiből a címeket, de azt is, hogy ördögien tudatos választás gyümölcsei. Mindkét verzió lehetséges, de ezeken töprengeni, mindenesetre, haszontalan. Elvégre, a címek hangulata tökéletesen azonos a versek, vagyis, az egész kötet, hangulatával. És kijelenthetjük: ez egy *kerék* könyv. Nem lehet elvenni belőle – csak *fizetség* árán. De, félretéve az efféle játékokat, rá kell térnem arra – így, ez írásom vége-táján –, hogy ez egy (minden gyermekiségével együtt) igen komoly mű. Ráismerhetünk saját gyermekkorunkra, sőt, talán még a most is jelenlévő gyermek-mivoltunkra is. A költő sikerrel *Merül*-t(szállt) alá, és ismét sikerrel jött vissza. Mint láthatjuk, kincsekkel megrakodva. És ezt már eleve sikernek könyvelheti el a szerző. Biztosra vehetjük, hogy ő is, ebben nagy *Merül*-ésben, jobban megismerhette magát. És minket, olvasóit is föllelkesít(hetett), a költői *varázs* eszközeivel, hogy bátrabban nyúljunk a mélybe, a szétdobált, és a sötét zugokban szanaszét heverő – múlt(unk)ba. Befejezésésképpen, egy igazán Lesi-s versszakasszal zárnám, mely, mondhatni, a kiút lehetőségét csillantja fel, *bizonyos* szituációkban: „már nincs / választás, azt a hosszú izét kell / nyomni és rángatni, amíg aláhull” (*Örökre*).

